ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 17.6.2025 г.
COM(2025) 299 final

# ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

## Европейският фонд за отбрана: подкрепа за развитието на отбранителните способности на бъдещето
## Междинна оценка на Европейския фонд за отбрана

{SEC(2025) 169 final} - {SWD(2025) 151 final}

## ВЪВЕДЕНИЕ

Силната, конкурентоспособна и иновативна европейска отбранителна технологична и индустриална база (ЕОТИБ) е ключова предпоставка за постигане на отбранителна готовност. По време на създаването на Европейския фонд за отбрана (ЕФО) — програмата на ЕС за финансиране на НИРД в областта на отбраната за периода 2021—2027 г.[1], десетилетията съкращения на разходите за отбрана, нарастващите разходи за НИРД и оборудване в областта на отбраната, разпокъсаността на пазара и липсата на сътрудничество доведоха до критични пропуски в способностите на въоръжените сили на държавите членки, много от които изискват нови технологии и иновативни решения.

Нарастващите заплахи за сигурността след стартирането на фонда, възобновяването на военните действия с висока интензивност в Европа и нарастващото геополитическо напрежение, съчетано с бързи технологични промени, само задълбочиха и ясно подчертаха проблемите, с които фондът се стреми да се справи. Поради това съвместната научноизследователска и развойна дейност (НИРД) в областта на отбраната се превърна в основен двигател за разгръщане на пълния потенциал на ЕОТИБ. Освен това е широко прието, че много малко държави — членки на ЕС, могат сами да си позволят да разработят най-сложните отбранителни системи и нито една държава не може да направи това във всички области, което налага координирани действия на европейско равнище.

ЕФО е отговорът на ЕС на този призив и радикална промяна в начина, по който ЕС подкрепя ЕОТИБ. С бюджет от 7,3 милиарда евро той има за цел да насърчи конкурентоспособността, ефективността и иновационния капацитет на европейската отбранителна промишленост чрез подкрепа за съвместни и трансгранични НИРД в целия ЕС.

С вече заделените 5,4 милиарда евро за НИРД в областта на отбраната и 162 текущи проекта ЕФО се превърна в една от най-големите програми за НИРД в областта на отбраната в Европа. Фондът е привлякъл най-добрите участници в НИРД в областта на отбраната, както и много нетрадиционни дружества, и се очаква да окаже широкомащабно въздействие. ЕФО е ориентиран към потребителите и се ръководи от нуждите на въоръжените сили на държавите членки и Норвегия. Очаква се с подкрепата на ЕФО да бъдат разработени технологии и способности от следващо поколение във всички военни области — въздух, земя, военноморски, космически, кибер — много от които нямаше да бъдат разработени без него. ЕФО също така осигурява разходна ефективност за икономиката на ЕС, в т.ч. и възможности за граждански приложения.

Нарастващото значение на ЕФО се потвърждава от все по-голямата му привлекателност за промишлеността. Постоянно се увеличава броят на предложенията, представени в рамките на поканите за представяне на предложения по линия на ЕФО. Започвайки със 140 предложения през 2021 г. и със стабилен годишен бюджет, при последните (2024 г.) покани бяха представени близо 300 предложения — увеличение с 25 % в допълнение към значителното увеличение от 78 % през 2023 г. Значението на фонда се подчертава и от редицата мнения на заинтересованите страни, представени на Комисията по време на междинната оценка на ЕФО. 330 субекти предоставиха информация под формата на

[1] В основата на ЕФО са две ограничени по отношение на своята продължителност и бюджет предшестващи програми — Подготвително действие във връзка с научни изследвания в областта на отбраната (PADR) и Европейската програма за промишлено развитие в областта на отбраната (EDIDP).

около 100 отговора на въпросник, над 30 документа за изразяване на позиция, както и в рамките на специални срещи и семинари. Заинтересованите страни, с които бяха проведени консултации, включват представителна част от ЕОТИБ, както и други ключови заинтересовани страни.

През първите години изпълнението на ЕФО беше насочено към постигане на баланс при съвместяването на две свързани, но понякога различаващи се цели. От една страна, преодоляване на критичните пропуски в способностите чрез подкрепа за разработването на отбранителни технологии и способности от следващо поколение, като държавите членки имат водеща роля при определянето на приоритетите. От друга страна, ускоряване на трансформацията на отбраната чрез иновации, приобщаване и привличане на нови и нетрадиционни участници в областта на отбраната. И двете се основават на общата цел за дефрагментиране на ЕОТИБ, насърчаване на сътрудничеството и осигуряване на социално-икономическа възвръщаемост.

## 1. ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ФРАГМЕНТИРАНЕТО И НАСЪРЧАВАНЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВОТО

ЕФО вече има ключова роля за насърчаване на разходите **за съвместни НИРД в областта на отбраната в ЕС**. Към март 2025 г. Комисията прие пет годишни работни програми на ЕФО, с които се заделят общо 5,4 милиарда евро за НИРД в областта на отбраната. Това прави ЕФО един от 3-те най-големи инвеститори в НИРД в областта на отбраната в ЕС[2]. Тази инвестиция включва около половината от общите съвместни научни изследвания в областта на отбраната в ЕС. На национално равнище най-големите бенефициери на финансиране от ЕФО са правните субекти от държавите членки с голяма, добре развита отбранителна промишленост, но въпреки това на фона на най-новите данни на Европейската агенция по отбрана (EDA) относно националното финансиране на НИРД[3] се откроява **силно положителното въздействие за всички държави**, включително за средните и малките държави членки с неголяма традиционна отбранителна промишленост. През първата година от дейността си[4] ЕФО вече предостави финансиране, подобно или по-високо, а в някои случаи значително по-високо, от общите национални разходи за НИРД в областта на отбраната за 15 държави членки[5].

Чрез предоставените от него стимули ЕФО **укрепи безпрецедентното трансгранично сътрудничество по отношение НИРД в областта на** отбраната в целия ЕС. Той насърчава взаимното разбирателство и обща култура между участващите субекти, което спомага за дефрагментирането на ЕОТИБ. 162-те проекта по ЕФО включват 1 366 индивидуални участници[6] от 26 държави членки[7] и Норвегия, при широко географско разпределение на участващите субекти, включително от региони, в които отбранителната промишленост по традиция не е развита. Докато ЕФО изисква сътрудничество между поне три различни правни субекта от поне три държави членки/Норвегия, средно проектите по ЕФО включват 19 участници от осем държави. Като цяло ЕФО доказа своята полезност като рамка за намиране на нови партньори,

---

2 Заедно с националните инвестиции в НИРД в областта на отбрана във Франция и Германия

3 Европейска агенция по отбрана, Данни в областта на отбраната за 2020-2021 г., основни констатации и анализ.

4 Последните публично достъпни данни за националните разходи за НИРД са за 2021 г.

5 BE, BG, CY, EE, EL, ES, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, PT, SI

6 Бенефициери, свързани субекти и подизпълнители към февруари 2025 г. ГД „Отбранителна промишленост и космическо пространство“, Европейска комисия.

7 Всички държави — членки на ЕС, с изключение на Малта

включително малки и средни предприятия (МСП) и дружества със средна пазарна капитализация, както и за разширяване на текущото сътрудничество.

Освен традиционната отбранителна промишленост ЕФО доказа своята привлекателност и като инструмент за европейските МСП, дружествата със средна пазарна капитализация и научноизследователските организации. По-специално МСП играят все по-голяма роля като гъвкави доставчици на революционни технологии и иновации в сектора на отбраната. Благодарение на целенасочените усилия за включване на МСП и новаторите в ЕФО (включително чрез подкрепа извън безвъзмездните средства, която да съпътства техния бизнес растеж и технологична зрялост на иновативните идеи), МСП **участват активно в проекти по линия на ЕФО, като представляват 43 % от индивидуалните участници** в ЕФО и **получават** около 20 % от финансирането от ЕС[8]. В 6 държави — членки на ЕС, те представляват над 50 % от участията[9]. Дружествата със средна пазарна капитализация представляват 4 % от индивидуалните участници, като получават около 6 % от финансирането. Въпреки че МСП се ползват от специални мерки за подкрепа, преобладаващият дял от участието на МСП попада в обхвата на тематичните въпроси, което гарантира активно участие в цялата програма. **Броят на кандидатстващите МСП постоянно нараства всяка година**. При последните покани за представяне на предложения от 2024 г. се наблюдава увеличение с 28 % на предложенията, подадени от МСП и научноизследователски организации, в сравнение с предходната година.

Като дава възможност за по-тясно сътрудничество между големи предприятия, МСП и научноизследователски и технологичните организации, между отбранителните дружества и гражданските дружества, които разработват технологии с потенциал за отбрана и двойна употреба, и чрез разширяване на сътрудничеството в рамките на веригите на доставки в областта на отбраната, **ЕФО играе важна роля за намаляване на фрагментарността на европейската отбранителна промишленост**.

## 2. ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА КРИТИЧНИТЕ ПРОПУСКИ В СПОСОБНОСТИТЕ: РАЗРАБОТВАНЕ НА ОТБРАНИТЕЛНИ ТЕХНОЛОГИИ И СПОСОБНОСТИ ОТ СЛЕДВАЩО ПОКОЛЕНИЕ

Въпреки че ЕФО все още е сравнително нова програма (нито един от проектите по ЕФО все още не е завършен), **неговото значение за въоръжените сили на държавите членки вече се доказва от ролята му в разработването на нови отбранителни технологии и продукти**, които преодоляват критични пропуски във всички области на способностите. Възприемането на резултатите от проектите по програми, предшестващи ЕФО, от въоръжените сили на държавите членки е ясен показател за неговия потенциал.

### Развиването на ключови отбранителни способности от следващо поколение

Планирането и програмирането на ЕФО са ориентирани към потребителите, като се основават пряко на нуждите и приноса на държавите членки и Норвегия. Поради това той гарантира **висока степен на съгласуваност между приоритетите за развитие на отбранителните способности**, определени в рамките на плана за развитие на

[8] Обявили се сами като МСП. ГД „Отбранителна промишленост и космическо пространство“, Европейска комисия. Данни от проекти по ЕФО за периода 2021—2023 г., извлечени през февруари 2025 г.

[9] Най-високото равнище се наблюдава в Кипър, Естония, Ирландия, Литва, Люксембург и Гърция

способностите (ПРС), областите за потенциално сътрудничество в рамките на координирания годишен преглед на отбраната (КГПО), други видове сътрудничество (ПСС, проекти от категория Б на EDA и по целесъобразност в контекста на НАТО) **и областите на подкрепа от ЕФО**.

ЕФО насърчава държавите — членки на ЕС, и Норвегия да си сътрудничат при разработването на отбранителни технологии, продукти и способности от следващо поколение, чиято реализация от отделна държава може да е трудна или дори невъзможна. Като се има предвид мащабът на подкрепата от ЕФО за големи проекти за НИРД в областта на отбраната (напр. Европейска патрулна корвета, Eurodrone), която е по-голяма от общите годишни разходи за НИРД на повечето държави от ЕС, **е почти невъзможно една държава да разработи едновременно няколко проекта по ЕФО от такъв мащаб**. По подобен начин проектите *EU HYDEF* и *HYDIS*$^2$ за ендоатмосферни прехващачи са свързани с високи разходи и сложни технически предизвикателства, които трудно могат да бъдат управлявани от отделна държава членка. ЕФО също така предоставя уникални възможности за по-малките държави членки и за държавите с неголяма отбранителна промишленост да включат националния си сектор в разработването на съществени отбранителни способности на ЕС. Като цяло **положителното структурно въздействие на фонда надхвърля самия бюджет на ЕФО**.

Очаква се действията по ЕФО да доведат до разработването на **повече от 50 прототипа**, които осигуряват основите за отбранителни технологии и способности от следващо поколение. Например ЕФО подкрепя разработването на прототипи за следните способности и технологии:

- **Въздушна отбрана:** хеликоптери, безпилотни летателни апарати (със средна височина и голяма продължителност на полета, тактически, бойни), електронна война, задвижващи системи.
- **Въздушна и противоракетна отбрана**: ендоатмосферни прехващачи, технологии за борба с безпилотни летателни апарати, базирана в космоса система за ранно предупреждение за ракети.
- **Наземна отбрана:** бойни платформи, технологии за непряк огън с голям обсег, автономни наземни системи, войскови системи, енергия за военни лагери, системи за командване и контрол.
- **Морска отбрана:** платформи (Европейска патрулна корвета, средноголеми полуавтономни плавателни съдове), мерки за противодействие на мините, подводни комуникации, защита на морското дъно и критичната инфраструктура.
- **Космическо пространство:** Приемници за публично регулирана услуга (PRS), осведоменост за ситуацията в космоса, базирани в космоса разузнавателни данни, наблюдение и разузнаване или псевдоспътници на висока надморска височина.
- **Киберпространство:** осведоменост за ситуацията в киберпространството, киберобхват, оперативно съвместими системи за киберотбрана и операции за информационна война.

Освен това **ЕФО допринася за стратегическата автономност на ЕС**, като подкрепя множество проекти за разработване на отбранителни технологии и продукти, при които Европа понастоящем е изцяло зависима от трети държави и за които няма алтернативи на ЕС.

**Каре за проектите: Проекти по линия на ЕФО, насочени към преодоляване на ключови пропуски в способностите и допринасящи за стратегическата автономност на ЕС**

а) **Системи за отбрана срещу хиперзвукови ракети**: EU HYDEF и HYDIS$^2$ са проекти по линия на ЕФО, финансирани за развитие на способности, свързани с прихващането на хиперзвукови ракети. Преди тях нямаше програма за развитие на такъв критичен капацитет, необходим за европейската отбрана.

б) **EUROMALE**: с разработването на изцяло самостоятелен европейски безпилотен летателен апарат със средна височина и голяма продължителност на полета (MALE) се преодолява критичен недостиг на способности в европейските въоръжени сили.

в) **Базирана в космоса система за ранно предупреждение за ракети:** чрез проекта EYE II на ODIN ЕФО подкрепя развитието на изцяло самостоятелни и независими способности, предназначени за ранно предупреждение от космоса за откриване и проследяване на балистични ракети и хиперзвукови заплахи от ново поколение. Наличието на такива критични способности ще премахне настоящите зависимости от трети държави и ще увеличи автономността на ЕС в космическото пространство.

г) **Среден тактически товарен летателен апарат на бъдещето (FMTC)**: ЕФО допринася за финансирането на следващо поколение европейски въздухоплавателни средства от типа FMTC. Наличието на такава военно-транспортна способност е ключов фактор за автономното провеждане на мисиите и операциите на ЕС. Освен това действащите в момента тактически въздухоплавателни средства са остарели, като при някои от тях първоначалният проект е отпреди почти шестдесет години.

**Що се отнася до оперативната съвместимост и взаимозаменяемостта на отбранителните системи**, ЕФО има потенциала да подобри и двете, като проектите по ЕФО са насочени към компоненти или подсистеми, които могат да се възползват от няколко бъдещи способности. Освен това, въпреки че крайните системи, използващи технологията, могат потенциално да бъдат разработени на национално равнище от конкуриращи се държави членки, много основни технологии се разработват съвместно чрез повишаване на разходната ефективност и конкурентоспособността на пазара.

**Отговор на нововъзникващите и променящите се приоритети**

Настоящите военни конфликти откроиха „нови начини за водене на война“ и насочиха усилията към специфични вектори за развитие на способностите, като същевременно се ускоряват вече съществуващите тенденции. Такъв е случаят например с разработването и използването на безекипажни платформи за противовъздушна и противоракетна отбрана в космическото и киберпространството. Работните програми на ЕФО **успешно разгледаха тези нововъзникващи и променящи се приоритети**, например чрез разширяване на областите, обхванати от категорията „противовъздушна и противоракетна отбрана“, в отговор на нейното нарастващо значение, и в рамките на „Защита и мобилност на войските“, насочени към *стратегическия въздушен транспорт на извънгабаритни товари*, за да се преодолее ключов недостиг на способности, допълнително задълбочен от липсата на самолети от тип *Антонов* в транспортния парк.

Освен това **определени теми, по които първоначално беше заделено по-малко финансиране, придобиха все по-голямо значение с течение на времето**. Например беше обърнато по-голямо внимание на категорията „Подводна война“ поради нарастващата зависимост от подводна инфраструктура като газопроводи или интернет

кабели. Това преразглеждане на приоритетите е в съответствие с по-широката цел на ЕФО за балансиране на дългосрочните иновации с изискванията на настоящия контекст на сигурност.

ЕФО също така започна да подкрепя **постепенното интегриране на украинската отбранителна промишленост** в ЕОТИБ. Въпреки че съгласно Регламента за ЕФО украински субекти могат да участват в научноизследователски проекти само като асоциирани партньори (и не могат да получават финансиране от ЕФО) или като доставчици на стоки, строителни работи или услуги, необходими за изпълнението на проекти по ЕФО, мерките за подкрепа от ЕФО вече дават възможност на украински субекти да участват в конкретни иновационни дейности в областта на отбраната по ЕФО[10].

**Осигуряване на непрекъснатост на усилията**

Осигуряването на непрекъснатост на усилията по време на цикъла на НИРД до навлизането на пазара беше изтъкнато от отбранителната промишленост като една от основните ползи от ЕФО. Това спомогна за спасяването на няколко проекта в областта на отбраната от „долината на смъртта“, тъй като в противен случай те нямаше да получат допълнително финансиране на национално равнище, за да се премине към критичната стъпка на финансиране между разработването на продукт и приемането от страна на клиентите и да се постигнат конкретни резултати за въоръжените сили на държавите членки. Повече от половината от проектите по EDIDP бяха продължени по линия на ЕФО, като по този начин се гарантира непрекъснатост на проектите, а все по-голям брой проекти по линия на ЕФО също получават финансиране за следващите си етапи, тъй като е постигнат напредък в развитието на технологиите или способностите. Фактът, че научноизследователските проекти са продължени като проекти за развойна дейност, не следва да се разглежда като единствен или основен показател за успех. Много проекти, особено тези, свързани с големи и сложни способности, се основават на дълги пътни карти за технологии или способности и понякога трябва да имат няколко последващи теми, преди да навлязат в окончателната фаза на НИРД. Такъв е случаят например с разработването на среден тактически товарен летателен апарат на бъдещето или усъвършенствани радарни технологии, които бяха разгледани два пъти в рамките на компонента за научни изследвания на ЕФО.

Особено предизвикателство в това отношение е намирането на **подходящия баланс** между състезателните **покани за представяне на предложения и осигуряването на непрекъснатост на усилията чрез пряко възлагане**, след като консорциумите, избрани чрез състезателна процедура, са доказали способността си да постигат навременни резултати по време на текущи проекти. Допълнителен ключов елемент е **гарантирането на твърдия ангажимент от страна на държавите членки** за непрекъснатост на НИРД. Освен осъществявания по линия на ЕФО принос, за се да покрият изцяло разходите по тях, проектите за развойна дейност се нуждаят от допълнително финансиране („съфинансиране“) от подкрепящите държави членки или от други източници (напр. собствени ресурси на консорциума). Доказването на такова съфинансиране е условие за допустимост за проекти за развойна дейност и е въведено, за да се стимулира привличането на допълнителни национални средства, като по този начин се гарантира ангажиментът на държавите членки да използват резултатите от НИРД. С напредъка в изпълнението на програмата и с последващите проекти,

[10] Например чрез финансова подкрепа за трети страни по конкретни теми, свързани с покани за представяне на предложения, или чрез хакатони.

достигащи по-високи етапи на развитие, се наблюдава увеличение на необходимото съфинансиране както по отношение на размера, така и по отношение на дела, с особено високи стойности през последните години. Проектите за развойна дейност са изправени пред сериозни **предизвикателства при създаването на пълна рамка за съфинансиране.** За някои проекти съфинансирането все още не е осигурено няколко години след началото на проектите, което води до сериозни забавяния. По отношение на въпросите, които могат да обяснят продължителния процес на създаване на рамки за съфинансиране, държавите членки са съобщили за затруднения при постигането на съгласие по необходимите меморандуми за разбирателство и правата на потребителите, които в много случаи са предпоставка за подписването на национални договори за съфинансиране. **Следователно съфинансирането остава важен аспект, на който трябва да се обърне внимание** при изпълнението на ЕФО.

**Към постигане на резултати от проектите**

ЕФО ще бъде успешен, ако държавите членки възложат обществени поръчки за способностите, чието развитие се подпомага от фонда. Въпреки ранния етап на изпълнение на ЕФО има положителни признаци за потенциала за възлагане на обществени поръчки за резултатите от проектите, като някои поръчки вече са реализирани. Половината от държавите членки, с които бяха проведени консултации по време на оценката, отбелязаха, че резултатите от проектите по ЕФО, EDIDP или PADR вече се възлагат на национално равнище или е вероятно да бъдат възложени скоро, докато останалите респонденти заявиха, че е твърде рано да се даде окончателен отговор.

**Каре за проектите: Европейска патрулна корвета**

Проектът по ЕФО „Европейска патрулна корвета (EPC)“ подкрепя разработването на плавателен съд от клас корвета, способен да изпълнява широк спектър от мисии при бъдещи морски операции. Четири държави — членки на ЕС (към ноември 2024 г.: FR, IT, ES, EL), официално изразиха интерес към обществената поръчка, а някои от тях вече са разпределили **средства за обществени поръчки в своите национални планове за способностите**. Общият принос на ЕФО е значителен и гарантира сериозна приемственост на проектите. **Очакват се договори за обществени поръчки за двуцифрен брой плавателни съдове** при растящ интерес от страна на други държави членки.

Освен това първите резултати от проекта **започнаха да навлизат във въоръжените сили на държавите — членки на ЕС, и оказват положително въздействие на бойното поле**. Това включва критични области като решения за обезвреждане на военноморски мини, автономни системи или киберзащита. Някои от технологиите, разработени с подкрепата на ЕС, вече се използват в Украйна.

**Каре за проектите: Интегриране на резултата от проект в мрежите на държавите членки**

Иновативни решения във връзка с военноморските мини за осигуряване на по-добри, по-бързи, по-безопасни и по-устойчиви операции за противодействие на мините: проектирането, прототипът и демонстрацията на система, състояща се от безекипажни автономни набори от инструменти, интелигентни платформи, сензори и подпомогна при вземане на решения, бяха разработени с подкрепата на проектите MIRICLE и E = MCM и бяха интегрирани на борда на **нов клас кораби за противодействие на мини, закупени съвместно от нидерландския и белгийския флот** (доставени са 12 кораба, а възможност

**Каре за проектите: Резултати от проект, използвани в Украйна**
Проектът iMUGS на EDIDP подкрепя развитието на автономни способности на съществуващата платформа за изпълнение на широк спектър от мисии. Платформата се използва оперативно в Украйна за прочистване на мини, евакуация на пострадали и логистика. Решенията за автономно наблюдение и разпознаване на заплахи, разработени в рамките на проекта AI4DEF, се използват от украинските въоръжени сили.

## 3. ТРАНСФОРМИРАНЕ НА ОТБРАНАТА ЧРЕЗ ИНОВАЦИИ: ПОДДЪРЖАНЕ НА КОНКУРЕНТНО ПРЕДИМСТВО

За да остане конкурентоспособен, ЕС трябва да разработи екосистема за иновации в областта на отбраната. Поради това ускоряването на трансформацията на отбраната чрез **иновации, включително в революционните технологии**, беше активно подкрепено от ЕФО в рамките на „**Схемата на ЕС за иновации в областта на отбраната**“ (EUDIS). С общ бюджет от 1,5 милиарда евро до 2027 г., т.е. около 20 % от бюджета на ЕФО, се очаква тя да бъде допълнена с 400—500 милиона евро от други публични и частни източници.

Мерките по линия на EUDIS включват специални нетематични покани за представяне на предложения за НИРД, както и **въвеждането на нови механизми**, като например „Финансова помощ за трети страни“ с ускорена подкрепа в конкретни технологични области, засилени полезни взаимодействия между финансираните от ЕС граждански научни изследвания и научни изследвания в областта на отбраната, „Технологични предизвикателства“ и подкрепа за високорискови/революционни технологични изследвания с висока възвръщаемост. Освен това **постепенно беше разработен набор от иновативни услуги за подкрепа на МСП и стартиращите** предприятия. Той включва хакатони в областта на отбраната, бизнес наставничество, подкрепа за ускоряване на развитието, услуги за намиране на партньори и създаване на капиталов механизъм в областта на отбраната чрез Европейския инвестиционен фонд за освобождаване на капитал за финансиране на дружества с интензивна НИРД.

Мерките по линия на EUDIS включват и **покани за представяне на предложения за вторични отбранителни и космически разработки**. Те използват технологии с потенциал за двойна употреба от финансираните от ЕС граждански НИРД (напр. „Хоризонт Европа“), което дава възможност за адаптирането им към приложения в областта на отбраната. Досега поканите за представяне на предложения за вторични отбранителни и космически разработки по линия на ЕФО са насочени към киберпространството, енергийните и захранващите системи, високоефективните материали, електронните компоненти, космическото пространство и автономните системи. В същото време ЕФО осигурява полезни взаимодействия с **космическата програма на ЕС** чрез финансиране на разработването на технологии, продукти и способности, които ще използват, допълват или взаимодействат с услугите, предоставяни по компонентите на космическата програма на ЕС. По подобен начин е установено, че над 20 проекта по **„Хоризонт Европа“** имат силни полезни взаимодействия с отбраната. От 2024 г. насам Европейският съвет по иновациите (ЕСИ), чрез своята схема за финансиране на прехода, която спомага за превръщането на крайните продукти от научните изследвания в доказване на концепцията и след това, приветства предложенията за вторични отбранителни и космически разработки, които се основават пряко на генерираните резултати от ЕФО/PADR.

Поуките от руската агресивна война срещу Украйна и бързият технологичен напредък, в допълнение към обусловените от тях промени в областите за развитие на способностите на ЕФО, породиха очакванията, че **ЕФО също трябва да осигури по-бързи и по-ефикасни процеси за интегриране на иновативни решения в областта на отбраната**. Следва да се предоставят достъпни възможности за подкрепа на проекти, предлагащи бързи решения, които възпроизвеждат успеха на бързия жизнен цикъл на иновациите, разработен в Украйна, който включва постоянна обратна информация от крайния потребител на бойното поле (изпитване в реални условия). Като се има предвид дългосрочният характер на проектите за НИРД в областта на отбраната в рамките на ЕФО, екосистемата на ЕС за иновации в областта на отбраната няма възможност да се възползва от знанията на промишлеността и въоръжените сили на Украйна.

В същото време за успеха на програмата е от жизненоважно значение да се поддържа подходящият баланс и да се гарантира, че ЕФО отговаря на бъдещите дългосрочни нужди от НИРД в областта на отбраната. Други инструменти на ЕС в областта на отбраната, като например ASAP, EDIRPA и предложението на Комисията за ПЕОП, допълват насочеността на ЕФО, като отговарят на непосредствените приоритети и спешните нужди. Както беше подчертано от мозъчен тръст: „**ЕФО е дългосрочна програма и е добре той да запази своята важна роля**.“

## 4. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ВЪЗВРЪЩАЕМОСТ НА НИРД В ОБЛАСТТА НА ОТБРАНАТА

Очаква се ЕФО да осигури разходна ефективност, като генерира значителни положителни ефекти върху производителността за икономиката и обществото. Това е видно от макроикономическо проучване, проведено от Съвместния изследователски център[11]. Въпреки ограниченията поради ранния етап на изпълнение на програмата проучването предоставя ценна информация за очакваните социално-икономически резултати от фонда. Според предвижданията максималното въздействие на ЕФО ще бъде увеличение с + 0,025 % на БВП на ЕС през 2030 г. в сравнение с базовия сценарий без ЕФО, благодарение на комбинацията от увеличени частни инвестиции и по-висока обща факторна производителност. Това съответства на максимално увеличение от 2 954 милиона евро от БВП през 2030 г. и създаване на допълнителни 32 413 работни места в целия ЕС. Тъй като според оценките ЕОТИБ осигурява пряка заетост на около 500 000 души, тези данни показват стабилното въздействие на ЕФО върху икономиката. Освен това инвестициите по линия на ЕФО имат **допълнителни потенциални ползи** за икономиката и сигурността на ЕС. Интервенцията по линия на ЕФО укрепва иновативността и конкурентоспособността на промишлеността на ЕС, като открива нови пазарни възможности, включително извън отбраната. Това води до по-ефективни разходи за НИРД (по-малко пропуски и припокривания, по-голям мащаб, поемане на по-голям риск), включително по отношение на оперативната съвместимост, в сравнение с националните и потенциално дублиращи се подходи. Интервенцията по линия на ЕФО укрепва сигурността на ЕС и неговото влияние в света, включително при определянето на стандарти. По време на междинната консултация за оценка бяха изтъкнати допълнителни положителни социално-икономически ефекти от ЕФО. Заинтересованите страни подчертаха, че ЕФО е довел до по-амбициозни проекти, отколкото би било възможно на национално равнище, с по-голям потенциал за научни

[11] *Оценка посредством модела RHOMOLO на макроикономическото въздействие на ЕФО за периода 2021—2027 г.* (*2025 г.), СИЦ Севиля*

изследвания или включващи развитието на големи способности, които отбранителната промишленост иначе не би била в състояние да осъществи. По-голямата част от отбранителната промишленост, с която бяха проведени консултации, сигнализира за увеличен организационен растеж благодарение на ЕФО. Представители на отбранителната промишленост отбелязаха, че инженери, учени и други експерти намират интересни възможности за работа чрез инициативи на ЕФО, насочени към измерението, засягащо уменията.

## 5. ОПРОСТЯВАНЕ

С развитието на ЕФО Комисията непрекъснато интегрира извлечените поуки. Това доведе до **непрекъснато опростяване** на изпълнението на програмата. Консултираните заинтересовани страни подчертаха гладкото функциониране на ЕФО: преобладаващото мнение по време на консултациите с бенефициерите беше, че по-доброто познаване на програмата на ЕФО е довело до опростяване на кандидатстването и работата по него. Това е валидно и при сравняването на ЕФО с предшестващи програми, тъй като Комисията, държавите членки и бенефициерите заедно са извлекли поуки и са установили практики, които функционират добре и са се превърнали в рутина.

Сред съществените подобрения са въвеждането на изцяло електронно подаване и управление на проекти, подкрепено от форматирани и адаптирани образци, обхващащи всички аспекти на Регламента за ЕФО чрез по-стандартизиран подход. Всяка следваща година работните програми на ЕФО и поканите за представяне на предложения по линия на ЕФО се публикуват по-рано, което предоставя повече време на кандидатите да изготвят предложения, да осигурят необходимата подкрепа от държавите членки и да кандидатстват за финансиране. Времето, необходимо за извършване на оценките, е намалено и като цяло по-голямата част от запитаните бенефициери са заявили, че етапът на изпълнение на проектите е по-ефективен при ЕФО, отколкото при предшестващите програми, с подобрени процедури и мерки за опростяване.

Въпреки че вече е направено много за опростяване на изпълнението на ЕФО, налице са още възможности за подобрение. Консултациите доведоха до допълнителни идеи за опростяване в краткосрочен и дългосрочен план (включително чрез пакета „Омнибус“ в областта на отбраната).

## 6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Бързо влошаващият се стратегически контекст показа, че ЕФО е задължителна, а не пожелателна програма, тъй като е необходимо да се инвестира сега и повече в научноизследователска и развойна дейност в областта на отбраната, за да се гарантира, че бъдещите най-съвременни способности ще са своевременно налични. ЕФО успешно обедини НИРД в областта на отбраната в рамките на единна, средносрочна до дългосрочна и добре призната програма, като допринесе за съгласувана и по-интегрирана научноизследователска и развойна дейност в областта на отбраната на ЕС.

Въпреки че все още е рано, за да могат проектите по линия на ЕФО да постигнат очакваните от тях резултати и въздействие, вече е ясно, че фондът е довел до ефективна подкрепа през целия цикъл на НИРД в областта на способностите и е насърчил тясно трансгранично сътрудничество, което е довело до повишаване на ефективността.

Предвид значителните финансови и технологични предизвикателства, пред които е изправена научноизследователската и развойна дейност в областта на отбраната, необходимостта от по-стратегическо многогодишно планиране, което осигурява предвидимост за промишлеността, се превърна във важна отправна точка за програмата. Освен това Комисията, в тясно сътрудничество с държавите членки, ще

работи за изграждането на по-силна връзка при възлагането на (по целесъобразност съвместни) обществени поръчки от въоръжените сили на държавите членки за резултатите и крайните продукти от проектите по линия на ЕФО.

Извлечените от предходните години поуки непрекъснато се интегрират в ЕФО . Това доведе до постоянно опростяване на изпълнението на програмата и Комисията ще продължи да работи за по-опростен и по-лесен за ползване ЕФО с още по-голямо въздействие.

Очаква се информацията и основните заключения от междинната оценка на ЕФО да играят решаваща роля за оформянето на оставащите години от изпълнението на фонда и да послужат за основа на политическите решения за бъдещи инициативи на ЕС за НИРД в областта на отбраната.